

Рим и германските племена

Автор: Владимир Попов

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16383&hl=>

Кратък обзор на римско-германските конфликти

Първият сблъсък на Рим с германците започва с миграцията на племената кимври и тевтони в края на 2 в. пр. н. е. След като разгромили няколко римски армии, нашествениците били спрени в Северна Италия от Марий и реорганизираните му легиони през 102 г. пр. н. е.

Като цяло римляните не правели особена разлика между гали и германи до войната между Цезар и германският вожд Ариовист през 58 г. пр. н. е. Прославеният пълководец отбелязал, че жреците на германските племена са жени, а и войниците им превъзхождат по свирепост и сила келтите.

Намесата на Цезар предотвратила мащабното преселване на германците в Галия. След разгрома на Ариовист и покоряването на галите, Цезар предприел няколко показни демонстрации на римското оръжие отвъд р. Рейн, но не се задържал там.

Конфликтите между римляни и германи зачестили по време на управлението на Август, когато легионите му покорили земите по протежението на р. Рейн. Талантливият пълководец

Друз през 12 - 9 г. пр. н. е. предприел походи отвъд реката и подчинил племената, живеещи между р. Везер и Елба. Обаче след поражението на Вар и унищожението на три римски легиона в Тевтобургската гора /9г./, Рим се отказал от отвъд Рейнските си владения. От време на време римляните предприемали наказателни експедиции в Германия, каквато е например широко мащабната кампания на Германик /сина на Друз/ през 15 - 17 г., целяща да върне загубените орли и да отмъсти за поруганата римска чест.

По времето на императорите Клавдий и Нерон, политиката на империята се свеждала до подклаждането на раздори между германските племена, тъй като „животът на един римлянин струвал повече от 1000 германски такива“ /според Тиберий/. Умело разпалвайки междуособни войни, империята осигурила мир и спокойствие на рейнската си граница.

През управлението на император Адриан /117 - 138г./ бил изграден т. нар. рейнски лимес - система от укрепления и фортове, имаща за цел да държи варварите далеч от богатата на цивилизация свят.

Първото голямо раздвижване на германските племена започнало през 160 г. когато обединените сили на маркомани и квади нахлули в Панония и дори застрашили Италия. В проточилата се 20 години „Маркоманска война“ императорът Марк Аврелий успял да разбие нашествениците и да стабилизира североизточната граница на империята.

От 3 - 4 в. започнала консолидацията на германските племена. В Германия имало глад за земя и липсвало „жизнено пространство“. Различията между старите племена били забравени и се оформили военно-племенните съюзи - франки /свободни/, сакси /ножари/, алемани /ган/, шваби /скитници/... Предимството на тези племенни съюзи била силната централизирана власт /както при ордата/, съсредоточена в ръцете на крал /конунг/. Използвайки кризата, която настъпила

в Римската империя тези съюзи извършвали все по-чести и успешни набези. През 250-269 г./ рейдовете на готите опустошили Балканите и Мала Азия, а алеманите и франките тормозели Галия и Панония.

Войнишките императори, управлявали Рим след династията на Северите прекарвали повечето време в походи срещу германските племена. През 251 г. готите разбили римляните при Абритус. В сражението загинал и император Деций. Причината за успеха на германците се кореняла в слабостта на римляните. В империята царял сепаратизъм и децентрализация на властта, а изоставянето на традиционната римска тактика и въоръжение, поради варваризацията на армията, също бил значителен фактор за честите поражения на легионите.

Достатъчна била обаче силна личност с необходимите тактически умения и

римското оръжие отново надделявало. Така през 269 г. Клавдий II разгромил готите при Наисус и преустановил за близо век нашествията им на Балканите. Наследникът му Аврелиан пък се разправил с алеманите и възстановил рейнско-дунавската граница на империята, за сметка на изтеглянето на римляните от Дакия.

През 4 в. Юлиан, назначен за Цезар на Галия, с ограничени ресурси и войски пак успял да разбие нахлулите в Галия алемани. При Аргенторат /Страсбург/ през 357 г. той им нанесъл значително поражение и пленил вожда им Хнодомар.

Тъй като населението на империята отказвало да служи в армията, императорите използвали германците за наемници. Все по-често римляните, позволявали на варварите да се засе-

лят на територията на империята в качеството си на федерати /съюзници/ и да изпълняват воинска повинност. Това имало плачевни последици през 378 г., когато въстаналите готи унищожили римската армия при Адрианопол и убили императора на Източната Римска империя - Валент. В следващите десетилетия те вилнели необезпокоявани из Балканския полуостров и се прехвърлили в Италия, където оплячкосали Рим през 410 г. Рейнският лимес също се пропукал през 408 г. и вандали, свеви, бургунди и франки опустошили западните провинции. Римляните даже изтеглили контингентите си от Британия и я оставили на произвола на скотите, саксите, ютите и фризите.

В крайна сметка римляните, безсилни да спрат варварските орди, позволи-

ли на последните да се заселят на територията на империята. Това довело до срыв в икономиката и финансите, тъй като откъснатите територии спрели да плащат данъци на централното правителство, а така то нямало ресурсите да поддържа армия, която да им противодейства. Постепенно на завладените римски територии възникнали варварските кралства на остготите - в Мизия и Италия, на вестготите - в Аквитания; на свевите - в Испания; на вандалите - в Африка; и на франките - в Галия.

Германците проникнали във всички слоеве на късноримското общество. Особено тежко било положението в Западната Римска империя, където императорите фактически се издигали и детронирали по волята на варварските вождове. Така херулът Одоакър свалил последния император Ромул Августул през 476 г. и изпратил инсигниите му на „източния колега“ император Зенон, с което сложил край на Западната Римска империя.

Варварските държави

Образуването на държавите, създадени на територията на империята от германските племена, най-общо преминало през 3 сходни етапа:

1) Като съседи на империята – няма много данни за този етап на развитие на древните общества, освен откъслечните упоменания на римските историци и хронисти, когато германските коалиции влизали във въоръжен конфликт с империята.

2) Като федерати или съюзници на империята. Подробни описания за взаимоотношенията между Рим и варварите откриваме например у Амиан Марцелин. Тук все още варварските вождове се подчиняват и признават върховенството на империята, макар и често да водят въоръжени конфликти с нея. Германците възприемат римският начин на живот и служат във войската като федерати.

3) Като самостоятелни държавни образувания. След завладяването на територии на империята, варварските крале установяват там свой порядък, често взаимодействайки с влиятелни римски аристократи, които им помагат в управлението на новите територии. Не е прецедент кралят да се ожени дори за римска принцеса /каквото е случаят с Гала Платидия/ и дори да оспори авторитета на императора. Стига се до парадокса, че императорите са назначавани и свалени по волята на варварите /например от Арбогаст на запад и Гайна - на изток/.

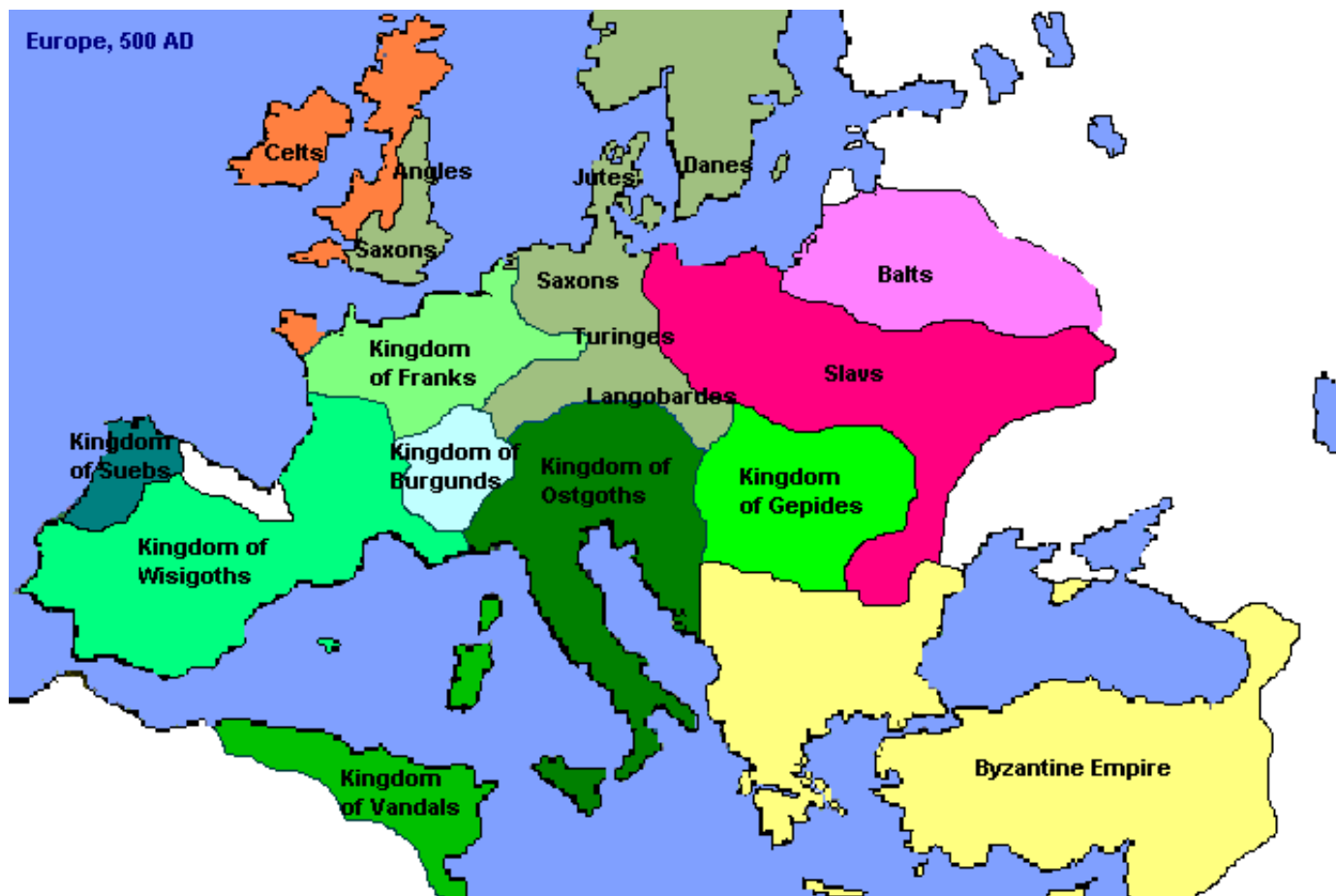
Като федерати или съюзници на империята на варварите е улеснен достъп до армията. Единствената движеща сила на тази варваризирана армия, която няма нито признателност към владетеля, нито обвързаност със земята която защитава са парите. Приемайки варварите за свои наемници императорите дават в ръцете им оръжието с което те по късно ще погубят империята. Варварите получават географски, занаятчийски и научни зна-

ния. Разкрити са им важни търговски пътища и важни политически центрове. Те приемат латинският език, а по-късно във варварските кралства законите лежат не само върху родовите традиции, а и върху базата на древното римско право. Всъщност тези закони са обвързани с римските правни традиции, но са доразвити в новата историческа обстановка.

Процесът на възникване на новите по етнически произход държавни формации започва през V – VI век. В ново възникналите държави религиозно-политическите доктрини имат много сходни черти. На първо място се търси пряка връзка с доктрините на по-старите държави, известни исторически събития, легендарни предшественици и т.н. Във Франкската държава на-

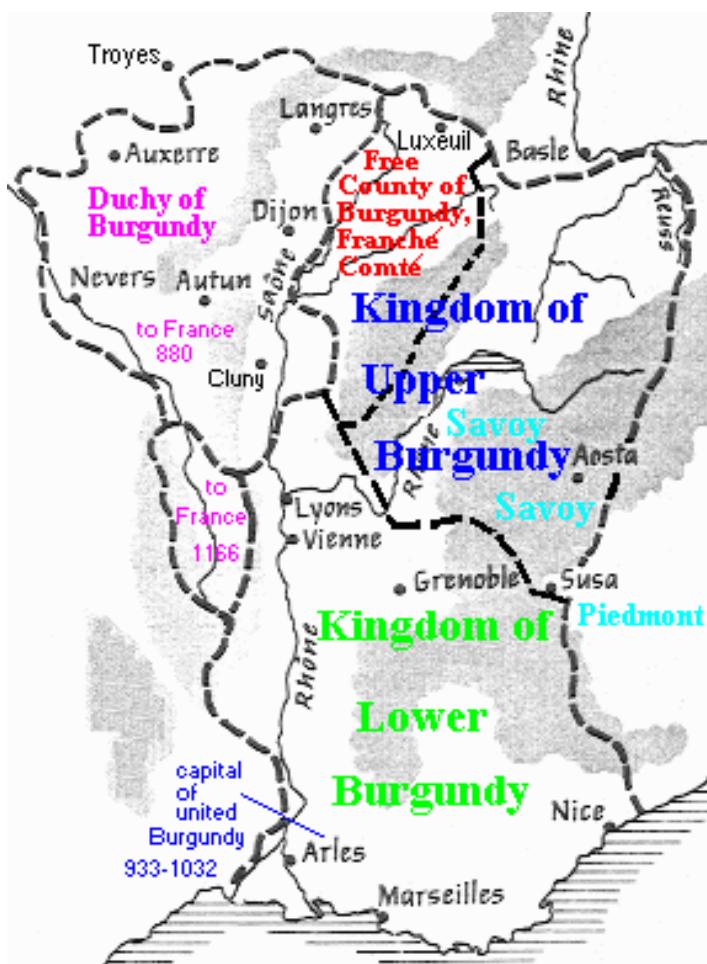
пример се разпространява учението, че Римската империя не е загинала, а е пренесена при франките. По-късно при упадъка на франките теорията преминава в Германия, с което германците оправдават нападенията си над Италия. В Средна, Източна и Югоизточна Европа се търси връзка с легендарни личности от езическото време или големи завоеватели.

От друга страна религията на средновековието е християнската монотеистична религия проповядваща търпимост. Тази религия е продукт на късната античност станала емблема за Средновековието. В периода на раждане на първите ранно феодални държави светската и духовната власт все още се борят за първенство, но в по-късното средновековие първенството утвърдително заема духовната власт.

Феодалното общество имитира йерархията на Християнството, а властта се приема като осветена от Бога т.е обикновените селяни нямат право да се опълчат срещу властта, което е в помощ на процеса на феодализация. Все пак първите държавни образувания са продукт на амбициите на варварските племена да заживеят отделен етнически живот.

Бургундско кралство

Бургундите са източно германско племе. Прародината им е Южна Норвегия. През II век се преместили на остров Борихолм, а след това на територията между среден Одер и долна Висла. През III век достигнали Рейн.

През 30-те години на V в. бургундите се опитали да проникнат в провинция Белгика, но срещнали силен отпор от римския пълководец Аеций. С помощта на хунски наемници на два пъти /435 и 436 г./ той ги разбил. В тези битки загинал и кралят им Гундахар с братята си. Остатъците от бургундското племе, успяло да избегне унищожението, било настанено от Аеций в качеството на римски федерати в областта Сабаудия, обхващаща територията на днешните западна Швейцария. През 443 г. бургундите се заселили и в алпийските области на Южна Галия отново като федерати на империята. Те възприели латинския език, римските правни норми, усвоили опита в селското стопанство, скотовъдството и занаятите. Главната задача на бургундските федерати в Сабаудия била да защитават северната граница на Римската империя от алеманите. Впоследствие обаче на тези територии възникнало независимото Бургундско кралство. Първоначално негова столица била Женева. При крал Гундох кралската власт укрепнала в тесен съюз с гало-римската аристокрация, чиито представители и в Бургундското кралство заемали високи държавни постове. След смъртта на император Авит през 456 г. бургундите, възползвайки се от нестабилността в империята, започнали постепенно да разширяват териториите си на юг, по долното течение на река Рона. В 457 г. в ръцете им паднал и град Лион. На следващата година император Майориан си върнал града, но от 461 г. той окончателно преминал в бургундски

ръце и станал столица на кралството. В кралството била преодолена робовладелската система и били създадени предпоставки за феодализация. След периоди на междуособици, през 534 г. кралството паднало под ударите на франките. През 843 г. възникнало Бургунското херцогство, а през 1477 г. бившата провинция Бургундия била присъединена към Франция.

Вандалско кралство

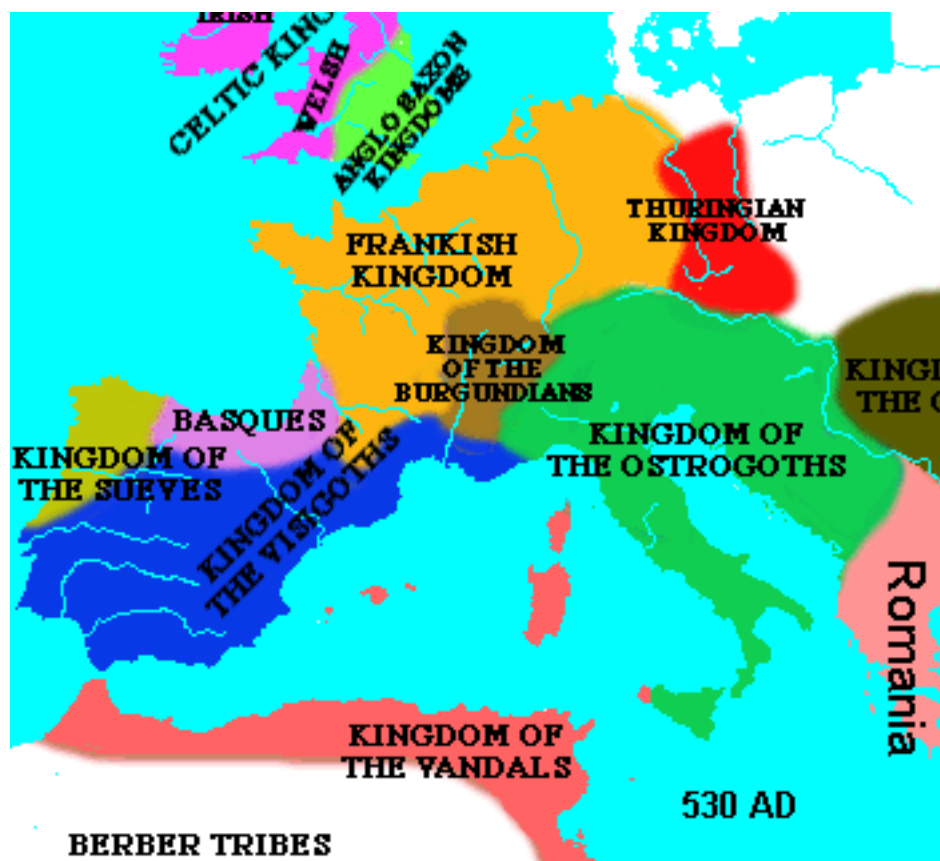
Вандалското племе обединявало много общности от които се откроявали адсинги и силинги. Предполага се, че прародината им е в скандинавският полуостров и Ютландия. От там започнали да се разселват по долна Елба, Висела, Ордер. През III век нападнали Панония и Реция, но претърпели неуспех. През 335 г. Константин Велики им позволил да се заселят в Панония като федерати на империята. През IV век в съюз с аланите те се насочили на запад и се установили в Испания. След продължителни войни император Валентиниан III сключил мир с тях, като било постигнато съгласие асингите да се заселят в Източна Галисия, селингите в Бетика, аланите в Лузитания. През 429 г. наместникът на Африка Бонифаций вдигнал бунт срещу император Валентиниан III и поканил вандалите за съюзници, но те завладели провинцията за себе си. През 432 г. вандалският крал сключил нов мир с Рим. В резултат на преговорите алани и вандали останали като федерати на империята. Били им предоставени Проконсулска Африка и провинциите

Нумидия и Мавритания. Обстоятелството, че Картаген не влиза в посочените земи довело до влошаване на отношенията между Рим и вандалите. Крал Гейзерих нарушил мира и завладял Картаген, както и Проконсулска Африка и Бизацена. Формирано било кралство със столица Картаген.

През 455 г. под ударите на вандалите паднал Рим, разграбван в продължение на 2 седмици. Единственият по-голям опит на римляните да им се противопоставят и да си възвърнат Африка бил през 460 г., но вандалите унищожили римската флота, още преди десантът да се качи на корабите. Източната Римска империя също събрала флота, но и тя била разбита при нос Бон през 474 г., а Гейзерих приел титлата „Крал на Земята и Морето“ Устройството на кралството било изградено по модела на Римската империя. Вандалите били робовладетци, издържачи се чрез средствата на войната. Изповядвали арианството, а католическото духовенство било подложено на преследване. Кралството паднало през 546 г. под ударите на Източната Римска империя.

Вестготско и Остготско кралство

Първите готски нахлувания на римска територия започнали през средата на 3 век. Готите оплячкосали Балканите и Мала Азия и дори убили император Деций. Към 280 г. императорите успяли да неутрализират варварите и да стабилизират Дунавския лимес. Част от победените готи били заселени в Мизия. Сред тях се разпространило и

герн, готите въстанали и разбили римската армия при Адрианопол, а Валент загинал. Разюзданите варвари опустошили провинциите Македония, Ахея и стигнали чак до стените на Константинопол. Дори и Теодосий Велики не могъл да ги спре. След смъртта му, империята била поделена окончателно на Източна и Западна, а готите избрали за крал 19-годишния Аларих /от рода на Балтите/. Той подновил варварските набези в Македония и

Християнството, а готските младежи били зачислени в римската армия.

Отвъд Дунава готите основали доста обширен племенен съюз при крал Германарих от рода на Амалите /305-373 г./, заемащ територията от Балтийско до Черно море. След разгрома му през 373 г. от хуните, източните готи /остготите/ влезли в състава на хунския съюз и се заселили в Панония. Част от тях нахлули в Италия заедно с вандалите през 406 г., под предводителството на Радагас, но били разбити от Стилихон.

Западният клон - вестготите, бягайки от хуните, били допуснати от император Валент да се заселят в качеството си на федерати в пределите на Мизия и Тракия през 376 г. През 378 г. обаче под предводителството на Фриди-

Тесалия. Атина се спасила благодарение на богат откуп, а Коринт, Аргос и Спарта били разграбени. На помощ на Източната империя се явил западният главнокомандващ Стилихон. След няколко битки в Аркадия той принудил Аларих да се изтегли в Епир. Източният император Аркадий, завиждайки на успехите на Стилихон, сключил мир с Аларих и го назначил за наместник на Илирия.

Към 400 г. Аларих решил да нахлуе в Италия. Докато варварите били заети с обсаждането на Аквилея, Стилихон успял да събере легионите от всички краища на империята. През 402 г. в битката при Поленция /в сев. Италия/ Аларих отстъпил и след второто поражение при Верона, се завърнал в Илирия. Стилихон, който искал да

го държи по-далеч от пределите на Западната империя, сключил мирен договор с него и също го назначил за наместник на Илирия, ежегодно заплащайки му по 4000 фунта злато. След убийството на Стилихон през 408 г., император Хонорий отказал да изплаща данъка и Аларих отново нахлул в Италия. Хонорий се укрив в добре укрепената Равена, а готите настъпили към Рим. След блокадата на града римляните започнали преговори, но Хонорий отказал да ги признае, в следствие на което през 409 г. Рим отново бил обсаден. Доведени до глад, властите признали градския префект Атал за император, а Аларих - за главен военачалник на Западната Империя. Скоро обаче Аларих се скарал с Атал и го детронирал. В това време в Италия били доведени спомагателни войски от Британия и Галия, след което Хонорий отново отказал да преговаря. Аларих отново обсадил Рим. Сенатът решил да се съпротивлява докрай, но благодарение на измяната на няколко роби, които отворили градските врати, Аларих превзел Рим на 24 август 410 г. След тридневна разграбване на града, готите продължили към Южна Италия, но не успели да превземат житниците на империята - Сицилия и Африка, заради липсата на флота. Скоро след това Аларих умрял и според преданието бил погребан с много съкровищата на дъното на река Буенто.

Крал станал зет му Атаулф /410-415/, който извел готите от Италия и ги заселил в Аквитания. Така образуваното Вестготско кралство със столица Ту-

луза било първата варварска държава на територията на Римската империя. През втората половина на 5 в. при крал Ейрих /466-484/ вестготите завладели Оверн, Прованс и по-голямата част от Пиринейския полуостров. През 507 г. след като били победени от франките на Хлодвиг I при Поатие и загубата на Аквитания, центърът на кралството се преместил в Толедо. През 8 век държавата на вестготите била завладяна от арабите.

Остготите, влизащи в състава на хунския съюз на Атила се сражавали на негова страна срещу съплеменниците си, водени от „последния римлянин“ Аеций в битката при Каталаунските полета /451 г./, а след разпада на съюза през 454 г. се заселили в Панония и Илирия.

При крал Теодорих (474-526) /от рода на Амалите/, остготите получили благоволенieto от източния император Зенон да завладеят Италия, където се бил укрепил херулският вожд Одоакър, свалил последният император Ромул Августул. През 488 г. цялото племе заедно със жените и децата /около 100 хил. човека/ се преселили в Италия. Теодорих получил от Зенон титлите консул, патриций и върховен главнокомандващ в три битки разбил войските на Одоакър, който се укрив в Равена. След превземането ѝ през 493 г. Теодорих лично убил Одоакър и бил провъзгласен за крал на готи и италийци, създавайки Остготското кралство.

По време на готското господство местната и централната римска админи-

страция останали непроменени, под контрола на бившите римски чиновници. Близък съветник и помощник на Теодорих бил римлянинът Касиодор. 1/3 от земята и робите на богатите римляни била конфискувана в полза на готските заселници. Били раздавани участъци и на плебеите.

Теодорих подчертавал уважението си към римските обичаи и култура, а столицата на кралството Равена се превърнало в истинско средище на изкуството, съперничещо с Константинопол. Въпреки това в края на управлението на Теодорих, противоречията между римляните и готите се обострили.

Дъщеря му Амалазунта провела про-римска политика, но била убита. Това послужило за повод източният император Юстиниан да се намеси в Италия. През 535 г. ромейските войски, командвани от Велизарий, се превърли от Северна Африка /където преди това унищожили Вандалското кралство/ и завзели Сицилия, Южна Италия и Рим.

Последният готски крал Тотила /541 - 552 г./, конфискувал земите на едрите земевладелци и привлякъл в армията си роби и колони, обещавайки им освобождение, ако изгонят войските на Източната империя. Това укрепило готските позиции на полуострова. Войната продължила 19 години, разорявайки Италия. Рим пет пъти последователно бил завладяван и от римляни и готи и населението му намаляло до 50 хиляди жители. Милан бил разрушен до основи, а Неапол напълно разграбен, а плодородната Кам-

пания била опустошена. Населението на Италия намаляло значително. Под командването на Нарзес, сменил претарелия Велизарий, римляните превзели столицата на кралството Равена /550 г./, а през 554 г. напълно разгромили остготите, а Тотила бил убит. Оцелелите готи били частично избити, частично изгонени от пределите на полуострова.

Източната империя обаче не контролирала дълго Италия. По-голямата част от полуострова била завладяна през 568 г. от друго германско племе - лангобардите.

Кралство на Лангобардите

През първи век след н. е. лангобардите обитавали левия бряг на долна Елба. През V век, след разпадането на Хунския съюз заели средното течение на Дунав, и унищожили държавата на херулите, а в 566 г. в съюз с аварите - и тази на гепидите. През първата половина на V век лангобардите проникнали в Италия като ромейски съюзници във войната срещу остготите. През 568 г. по своя инициатива и като противници на Източната Римска империя под предводителството на Албоин лангобардите нахлули в Италия, като завоювали северната ѝ част, която впоследствие била наречена Ломбардия. Столица на новообразуваното Лангобардско кралство станала Павия през 572 г. Освен Ломбардия лангобардите завладяли вътрешната част от полуострова. Пристанищните градове, Равена и областта около Рим останали в ромейски ръце. В Южна Италия се

образували лангобардски херцогства в Беневент и Сполето. Лангобардското кралство било унищожено през 774 година от франките, когато след осеммесечната обсада на Павия последният лангобардски крал Дезидерий (756-774) се предал на Карл Велики. След 774 година държавата на лангобардите станала част от Франкската империя. Единствено херцогството в Беневент надживяло края на Ломбардското кралство.

В кралството на лангобардите били запазени заварените форми на собственост. Те имали добре развито земеделие и скотовъдство.

Кралство на Франките

Първите сведения за франките се отнасят към III в. Тогава възникнал този съюз от западногермански племена, обитаващи до рейнската граница на Римската империя. Около 358 г. вече съществували два франкски воен-

ноплеменни съюза: рипуарски и салически. През 30-те години на IV в. салическите франки използвайки затрудненията в империята увеличили територията си до р. Сома. Като федерати те подкрепили големия римски пълководец Аеций в битката му с хунския владетел Атила при Каталунските поля през 451 г. След смъртта на Атила през 453 и на Аеций през 454 г. нямало кой да спре тяхното настъпление. При Хлодвиг /481 - 511 г./ франките разбили римския наместник на Галия Сиagriй в битката при Соасон през 486 г. През 496 г. Хлодвиг и семейството му били покръстени и християнството станало официална религия сред франките. Той издал и нареждане да бъде направен запис на обичайното право. Наследниците му също се стремели да копират римските институции, за да легитимират властта си. Последвали победи над алеманите и бургундите, но най-значителния успех на Хлодвиг бил над вестготите при Поатие през

507 г. Той ликвидирал Тулузкото им кралство и завладял южна Галия / Аквитания/. Едва след този епизод Франкското кралство станало водеща сила в тогавашна Европа. След смъртта на Хлодвиг кралството било поделено между синовете му, но използвайки силната армия те продължили да го разширяват, присъединявайки Тюрингия през 531 г., Бургундия през 532 г. и Прованс през 537 г. След

561 г. Франкската държава се разделила на четири: Австразия на север със столица Реймс, Неустрия на запад със столица Париж, Аквитания на югозапад със столица Бордо и Бургундия на югоизток със столица Орлеан. От VII в. се засилила властта на придворните министри, наречени майордоми. След междуособни войни майордомът на Австразия - Пипин II /679-714/ успял да завладее Неустрия и Бургундия. Неговият син Карл Мартел /714-741/ продължил завоевателната политика, а през 732 г. успешно отблъснал нашествието на маврите при Поатие. Преди смъртта си разделил кралството между синовете си. Един от тях Пипин III през 751 г. обединил страната и се самообявил за крал. Той поставил началото на новата династия на Каролингите, а синът му Карл Велики бил коронован от папата за римски император.

Франкското кралство е и единственото варварско кралство, което оцеляло в „Тъмните векове“ и дало началото на съвременната европейска държава Франция.

Автор: Владимир Попов
<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16383&hl=>

сп. "Българска Наука"
www.nauka.bg

НАУЧИ ПОВЕЧЕ!